

najmä rozdiel medzi hovoreným a písaným prejavom. Kým písané slovo má novinár možnosť vopred si pripraviť, premyslieť, upraviť po stránke obsahovej i po stránke formálnej, hovorené slovo je produktom momentálnej situácie, komentátor musí reagovať bez väčšej prípravy a funkčne sprostredkovať informáciu adresátovi. Hovorené slovo má aj iné špecifiká. Je prchavé, stráca sa v čase, keď ho vyslovíme. Zostáva len vnem, dojem počúvajúceho, okrem prípadov jeho zachytenia technickými prostriedkami (Kráľ, 1986).

Náš výskum, ktorý je pokračovaním výskumu osobitostí jazyka športovej publicistiky zo sociolingvistického hľadiska, sme tentoraz zamerali na skúmanie špecifik jazyka športovej publicistiky v Slovenskej televízii. Pre televíziu je charakteristické, že prenos informácií, komunikácia (i keď jednosmerná) prebieha prostredníctvom dvoch rôznych kanálov, pomocou dvoch druhov kódu — jazykového a vizuálneho. Ide o to, že divák prijíma hovorené slovo a zároveň sám zrakom sleduje situáciu na obrazovke. Rozdiel medzi prejavmi z oblasti športovej publicistiky v televízii a v tlači sa znižuje podľa útvaru, aký športový redaktor realizuje — najviac sa k podobe športových článkov na stránkach novín približujú športové spravodajské relácie v televízii. V nich hlásateľ alebo redaktor vlastne iba číta vopred pripravené športové aktuality, ide teda o čítaný text, ktorý nemá typické črty hovoreného prejavu. V týchto prípadoch je pre adresáta, pre diváka dôležitá správna výslovnosť zo strany hlásateľa, zreteľná artikulácia, výrazný, zrozumiteľný prejav, funkčná intonácia, presvedčivý prednes, nerušivé dýchanie, kvalita hlasu a funkčné využívanie vlastností hlasu (Kráľ, 1986). Nedodržanie týchto faktorov vplyva na diváka rušivo a môže spôsobiť i narušenie komunikácie.

Nás pri výskume zaujímala skôr tá časť práce televíznych športových publicistov, pri ktorej sú špecifiká ich pôsobenia zreteľnejšie. Teda športové podujatia komentované „live“, naživo. Samozrejme, uvedomujeme si, že komentátor nepredstupuje pred televízny mikrofón tak celkom bez prípravy. Nemalú úlohu tu zohráva rutina, špecializácia športového komentátora na určité druhy športu, znalosť schém, podľa ktorých sa konkrétne športové podujatie rozvíja. Komentovanie v priamom prenose však i napriek tejto skutočnosti kladie na športového komentátora vysoké nároky — vyžaduje od neho situačnú pohotovosť, schopnosť nájsť „zlatú strednú cestu“ ako diváka informovať o všetkom zaujímavom, i o tom, čo nemá možnosť sledovať na obrazovke, a pritom nevyrušovať diváka pri sledovaní podujatia.

Materiál na výskum sme získali nahrávkami športových relácií na videorekordér. Sú to záznamy zo zimných olympijských hier, športových spravodajstiev a z priamych prenosov futbalových zápasov bratislavského športového klubu Slovan s rôznymi súpermi. Na ilustráciu špecifik športových komentárov v televízii sme použili materiál zo záznamov futbalových stretnutí

Štruktúra komentára futbalového zápasu je v zásade trojčlenná: 1) začiatok podujatia obsahuje privítanie divákov, predstavenie miesta podujatia a účastníkov zápasu (hostí i domácich), 2) stredná časť — priame komentovanie diania na ihrisku, prípadne hodnotenie hry zo strany komentátora, 3) koniec stretnutia — vyhlásenie výsledku zápasu, zopakovanie mien strelcov gólov, krátke zhrnutie priebehu stretnutia a rozlúčka s divákmi (Kita, 1979).

V prvej časti sa komentátor usiluje čo najobširnejšie informovať diváka o hrajúcich mužstvách, o ich histórii, postavení v rebríčku domácej i medzinárodnej konkurencii, upozorňuje na najlepších hráčov, predstaví trénera mužstva. Potom vymenuje zostavu hostí i domácich, spolu s menom hráča povie číslo, pod ktorým hráč hrá, aj post, na ktorom hráč hra. V tejto časti má komentár ešte podobu spravodajstva a nemá nejaké špecificky televízne črty.

Podobne je to aj v poslednej časti komentára, ktorá je určitým zosumarizovaním diania v zápase. V tejto časti má komentátor priestor na to, aby si skoncipoval, sformuloval to, čo chce sprostredkovať divákovi.

Z hľadiska nášho výskumu je najdôležitejšia stredná časť komentára, ktorá odhaľuje väčšinu špecifik práce športových komentátorov. Usilovali sme sa zodpovedať zopár základných otázok: Čo spôsobuje spojenie dvoch kódov, jazykového a vizuálneho? Do akej miery vplyva súčinnosť týchto kódov na jazyk športových komentárov, ako podmieňuje výber lexikálnych prostriedkov, syntaktických štruktúr? Ďalej nás zaujímalo, ako vyjadruje komentátor svoj citový postoj k výkonu jednotlivých mužstiev, ako sa usiluje byť pôvodný a tvorivý na jednej strane a ako využíva zaužívané schémy na druhej strane, ako vplyva dynamika zápasu na dynamiku jazykového prejavu komentátora a pod.

V prvom rade sme sa zaoberali otázkami syntaktických štruktúr, ktoré vykazujú najviac zmien oproti schémam pri bežnej komunikácii. Základným momentom je spôsob vyjadrenia podmetu, agensa deja. Najčastejšie vysloví komentátor meno hráča, ktorý je v akcii. Niekedy vysloví číslo alebo post, na ktorom hráč hrá, napriek tomu, že čísla i posty sa na ihrisku väčšinou vyskytujú dvakrát. Prítomnosť vizuálneho kódu umožňuje divákovi sledovať, o ktorého hráča ide, nie je tu riziko nejasnosti v komunikácii. Komentátor i napriek tomu väčšinou pri uvedení čísla alebo postu dodáva, z ktorého mužstva hráč je: *lavé krídlo maďarského mužstva*.

Ako ekvivalent podmetu často používajú komentátori zámeno *ten*. Nadväzuje na predchádzajúcu vetu, zastupuje meno hráča: *Glonek prihráva Gostičovi, ten Timkovi*. Táto schéma sa uplatňuje najmä pri rýchlom striedaní hráčov pri lopte.

Prísudok v športových komentároch vyjadruje komentátor slovesami označujúcimi futbalové činnosti. Sú to najmä slovesá vyjadrujúce, že hráč je pri lopte, má loptu, rozohráva. Tieto slovesá označujú i smerovanie lopty,